Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ns. alustatyödirektiiviksi (U 6/2022 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 15.2.2022

Erityisasiantuntija Elli Nieminen

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Direktiiviehdotuksen tausta ja tavoitteet

- Komissio antoi 9.12.2021 työolojen parantamista alustatyössä koskevan direktiiviehdotuksen.
- Ehdotuksen taustalla on mm. digitaalisiin alustoihin perustuvan talouden, ml. alustavälitteisen työn nopea kasvu.
- Direktiiviehdotuksen yleisenä tavoitteena on parantaa alustojen kautta työskentelevien henkilöiden työoloja ja sosiaalisia oikeuksia, myös EU:ssa toimivien työtä välittävien digitaalisten alustojen kestävän kasvun edellytyksiä tukevalla tavalla.
  - Tarkemmat erityistavoitteet liittyvät:

  1) sen varmistamiseen, että alustatyötä tekevien henkilöiden ammattiasema määritetään oikein,

  2) läpinäkyvyyden, oikeudenmukaisuuden ja vastuuvelvollisuuden takaamiseen alustatyössä käytettävässä algoritmijohtamisessa sekä

  3) alustatyön läpinäkyvyyden, jäljitettävyyden ja tietoisuuden lisäämiseen sekä sovellettavien sääntöjen täytäntöönpanon parantamiseen.

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö 1/2

- Direktiiviehdotus koskee työlainsäädäntöä, ja sillä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin tietosuojaa koskevia sääntöjä. Ehdotus sisältää sekä aineellisia että menettelyjä koskevia sääntöjä.
- Kolme keskeistä sääntelykokonaisuutta:
- 1**. Alustatyötä tekevien henkilöiden ammattiaseman määrittäminen**
  - Direktiiviehdotuksessa esitetään, että jos työtä välittävällä digitaalisella alustalla on määräysvaltaa työn tekemiseen, alustatyöntekijän oletettaisiin olevan työsuhteessa alustaan (työsuhdeolettama).
  - Alustalla katsottaisiin olevan määräysvaltaa työn tekemiseen, jos vähintään kaksi viidestä ehdotuksessa esitetystä kriteeristä täyttyy.
  - Osapuolten olisi mahdollista kumota olettama oikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä vedoten kansalliseen työsuhteen käsitteeseen. Jos alusta haluaisi kumota olettaman, sovellettaisiin käännettyä todistustaakka.
  - Olettamaa olisi sovellettava kaikissa oikeudellisissa tai hallinnollisissa menettelyissä, ja myös eri viranomaisten olisi voitava luottaa olettamaan.

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö 2/2

- **2. Algoritmijohtaminen**
  - Direktiiviehdotuksessa esitetään uusia aineellisia oikeuksia alustatyötä tekeville, mm. oikeus saada tietoa käytössä olevista tai käyttöön otettavista automatisoiduista seuranta- tai päätöksentekojärjestelmistä.
  - Automatisoitujen seuranta- ja päätöksentekojärjestelmillä tehtyjen päätösten vaikutuksia työoloihin olisi seurattava. Seurannan olisi oltava ihmisen suorittamaa.
  - Lisäksi alustatyöntekijällä olisi oikeus riitauttaa automaattisesti tuotetut päätökset.
  - Oikeudet koskisivat osittain myös itsenäisenä ammatinharjoittajana alustatyötä tekeviä.

3. Viranomaisten tiedonsaantimahdollisuuksien parantaminen

- Työnantajana toimivien alustojen olisi ilmoitettava alustatyöntekijöiden tekemästä työstä toimivaltaisille työ- ja sosiaaliturvaviranomaisille.
- Lisäksi työtä välittävien digitaalisten alustojen olisi asetettava eräitä tietoja työsuojelu- ja sosiaaliturvaviranomaisten ja muiden asiaankuuluvien viranomaisten sekä alustatyötä tekevien henkilöiden edustajien saataville.

Oikeusperusta ja suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteeseen

- Komissio esittää oikeusperustaksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 153 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, jossa unionille annetaan valtuudet tukea ja täydentää jäsenvaltioiden toimintaa työehtojen parantamiseksi.
- Ehdotettu direktiivi perustuu myös SEUT:n 16 artiklan 2 kohtaan siltä osin kuin siinä käsitellään alustatyötä tekevien henkilöiden tilannetta suhteessa heidän automatisoiduilla seuranta- ja päätöksentekojärjestelmillä käsiteltävien henkilötietojensa suojaan.
- Valtioneuvosto pitää pääosin ehdotettuja oikeusperustoja asianmukaisina ja keskenään yhteensopivina, mutta katsoo, että SEUT:n 153 artiklan 1 kohdan b alakohdan riittävyyttä tulee vielä selvittää jatkovalmistelussa erityisesti siltä osin, kun on kyse kumottavissa olevan työsuhdeolettaman noudattamisen ulottamisesta erilaisiin viranomais- sekä hallinnollisiin ja oikeudellisiin menettelyihin. Valtioneuvosto tarkentaa kantaansa oikeusperustojen asianmukaisuuden osalta ehdotuksen käsittelyn edetessä.
- Ehdotus vaikuttaisi olevan Suomen näkökulmasta toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Ehdotuksen vaikutukset Suomelle

- Alustavan tarkastelun perusteella Suomen lainsäädäntö täyttäisi direktiiviehdotuksen vaatimukset joidenkin yksityiskohtien osalta, mutta monelta osin ehdotus edellyttäisi uutta sääntelyä.
- Suomessa ei ole käytössä työsuhdeolettamaa, vaan työsuhteen olemassaolo ratkaistaan työsopimuslaissa pakottavalla tavalla säädettyjen työsuhteen tunnusmerkkien pohjalta. Mikäli yksittäisten kriteerien avulla ei saada ratkaistua, työskenteleekö henkilö työsuhteessa vai esimerkiksi yrittäjänä, oikeussuhteen muoto ratkaistaan viime kädessä kokonaisarviolla.
- Suomi pyrkii neuvotteluissa selkeyttämän direktiiviehdotukseen sisältyvät työsuhdeolettaman suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön ja käytäntöön sekä vaikutuksia työsuhteen olemassaoloa arvioivien viranomaisten toimintaan.
- Algoritmijohtamista koskevien säännösehdotusten osalta yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain ja työturvallisuuslain säännökset ovat merkityksellisiä.
  - Monelta osin kyse olisi kuitenkin uudesta sääntelystä.
- Viranomaisten ja henkilöstön edustajien tiedonsaantimahdollisuuksien parantamista koskevien ehdotusten suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön selvitettävä jatkokäsittelyssä.

Suomen kanta

- Direktiiviehdotuksen tavoite parantaa alustojen kautta työskentelevien henkilöiden työoloja ja sosiaalisia oikeuksia, myös EU:ssa toimivien työtä välittävien digitaalisten alustojen kestävän kasvun edellytyksiä tukevalla tavalla, on kannatettava.
- Neuvotteluissa Suomi pyrkii selkeyttämään direktiiviehdotukseen sisältyvän työsuhdeolettaman suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön ja käytäntöön, mukaan lukien eri viranomaisten menettelyihin niiden arvioidessa työsuhteessa ja yrittäjänä tehtävän työn välistä rajapintaa.
- Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti positiivisesti direktiivin ehdotukseen luoda uusia aineellisia oikeuksia alustatyöntekijöille ja itsenäisille ammatinharjoittajille suhteessa algoritmijohtamiseen. Niin ikään suhtaudutaan positiivisesti siihen, että direktiiviehdotuksella varmistetaan tietosuoja-asetuksen sääntelyliikkumavaran puitteissa alustatyöntekijöiden henkilötietojen suojaa.
- Valtioneuvosto selvittää edelleen useiden direktiiviehdotuksen määräysten tarkempaa sisältöä ja niiden suhdetta Suomen lainsäädäntöön ja käytäntöön ja tarkentaa niiden osalta kantaansa komission ehdotuksen käsittelyn edetessä.

Käsittelyn vaihe

- Ehdotuksen käsittely on aloitettu neuvoston sosiaaliasioiden työryhmässä.
  - Puheenjohtajamaa Ranskan tavoitteena on saada asiasta mahdollinen yleisnäkemys 16.6.2022 pidettävässä neuvoston kokouksessa.

- Asiasta on tarkoitus antaa U-jatkokirjelmä eduskunnalle, kun työryhmäkäsittelyssä on saatu vastauksia kysymyksiin mm. oikeusperustasta sekä ehdotuksen tarkemmista vaikutuksista Suomen lainsäädäntöön ja käytäntöön.

